

ÜNİTE

1

Sözcükte Anlam

SÖZCÜKTE ANLAM

SÖZCÜK

Anıamlı ses veya ses birliklerine **sözcük** denir. Bir sözcük kullanıldığı cümleye göre farklı anlamlar kazanabilir.

1. GERÇEK ANLAM (TEMEL ANLAM)

Bir sözcüğün herkesçe bilinen, akla gelen ilk anlamıdır. Sözcüğün sözlükte karşımıza çıkan ilk anlamı gerçek anlam olduğu için buna **sözlük anlamı / temel anlamı** da denir.

Örnek

- Dışarı çıkmak için renkli bir elbise seçti.

★ Yukarıdaki cümlede “renkli” sözcüğü, aklımıza gelen ilk anlamıyla yani “renkleri olan” anlamında kullanıldığı için gerçek anlamdır.

Uygulama

“Kırmak” sözcüğünü gerçek anlamıyla bir cümlede kullanalım.

[1]

2. MECAZ ANLAM

Bir sözcüğün gerçek anlamının dışında farklı bir sözcüğün anlamını verecek şekilde kullanılmasıyla kazandığı yeni anlama **mecaz anlam** denir.

Örnek

- Türkçe öğretmenimiz çok renkli bir insandı.

★ Yukarıdaki cümlede “renkli” sözcüğü gerçek anlamının dışında, “kendine özgü, ilginç nitelikleri olan” anlamında kullanıldığı için mecaz anlamdır.

Uygulama

“Kırmak” sözcüğünü mecaz anlamıyla bir cümlede kullanalım.

[2]

3. TERİM ANLAM

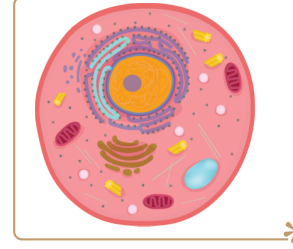
Bir bilim, sanat, spor, meslek dalı gibi alanlara ait kavramları karşılayan sözcüklere **terim** denir.

Örnek

- Öğreneceğimiz şarkının notalarını yazdım.
(Müzik terimi)
- Hakem taç atışını karşı takıma verdi.
(Spor terimi)
- İnsan vücudunda çok sayıda hücre bulunur.
(Fen bilimleri terimi)

Dikkat

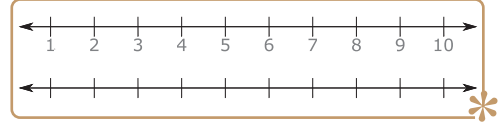
Bir sözcüğün terim olup olmadığına kullanıldığı cümledeki anlamına bakılarak karar verilir.

Örnek

- Matematik dersi için tahtaya bir doğru çizildi.
(Matematik terimi)
- Soruların hepsine doğru cevap verdi.
(Gerçek anlam)

(Bu cümlede "doğru" sözcüğü terim anlamda kullanılmamıştır.)

Uyarı

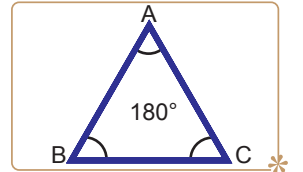
Bir sözcük birden fazla alanın terimi olabilir.

Örnek

- Olimpiyatlarda iyi bir derece elde etti.
(Spor terimi)
- Yazın sıcaklık kırk dereceyi buldu.
(Fen bilimleri terimi)
- Üçgenin iç açıları toplamı 180 derecedir.
(Matematik terimi)

Önemli

Bilim, sanat, spor, meslek dallarının adları terim olarak değerlendirilmez.

Örnek

- Beden eğitimi dersinde futbol oynadık.
(Terim değildir)
- Hafta sonu sınıfça sinemaya gittik.
(Terim değildir)

Etkinlik

Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin hangi anlamda kullanıldıklarını “X” koyarak işaretleyelim. [3]

CÜMLELER	Gerçek Anlam	Mecaz Anlam
1. <u>Kara</u> bulutlar şehrin üzerini kapladı.		
2. Bu sözlerin beni çok <u>kırdı</u> .		
3. Yeni komşumuz çocuklara çok <u>katı</u> davranıyor.		
4. Bu işte kesin onun <u>parmağı</u> vardır.		
5. Sesin geldiği yere doğru <u>baktı</u> .		
6. Yazarın <u>pürüzsüz</u> bir anlatımı var.		
7. Uyurken üzerime <u>ince</u> bir örtü aldım.		
8. Yakasına ay yıldızlı bir rozet <u>takmış</u> .		
9. Bu ay masraflarımızı biraz <u>kısmalıyız</u> .		
10. Ekim ayında havalar biraz <u>bozar</u> .		
11. Yapılan bunca haksazlığa <u>kör</u> mü olacaksın?		
12. Sinemanın saatini kaçırınca biletlerimiz <u>yandı</u> .		
13. Sınıfa girer girmez <u>pencereleri</u> açtım.		
14. Yeni yıkanan çamaşırlar mis gibi <u>kokuyordu</u> .		
15. Başını koyar koymaz <u>derin</u> bir uykuya daldı.		
16. Masadaki <u>boş</u> bardakları toplayalım.		
17. Dedesi çok <u>ağır</u> bir ameliyat geçirmiş.		
18. Sokağın <u>başına</u> gelince koşup yardım etti.		
19. O da benim gibi Türkçe dersine <u>bayılıyormuş</u> .		
20. Tahtaların uçları çok <u>sivri</u> , dikkatli olalım.		

Etkinlik

Aşağıdaki kelimeleri **gerçek** ve **mecaz** anlamlarıyla birer cümlede kullanalım.

1. Keskin

Gerçek Anlam:

[4]

Mecaz Anlam:

[5]

2. Tatlı

Gerçek Anlam:

[6]

Mecaz Anlam:

[7]

3. Soğuk

Gerçek Anlam:

[8]

Mecaz Anlam:

[9]

4. Sarmak

Gerçek Anlam:

[10]

Mecaz Anlam:

[11]

5. Gergin

Gerçek Anlam:

[12]

Mecaz Anlam:

[13]

6. Boş

Gerçek Anlam:

[14]

Mecaz Anlam:

[15]

Etkinlik

Aşağıda iki farklı anlamıyla kullanılan kelimelerin gerçek anlamda mı yoksa mecaz anlamda mı kullanıldığını “**X**” koyarak işaretleyelim. [16]

CÜMLELER			Gerçek Anlam	Mecaz Anlam
1.	Silme	Öğretmen gelmeden tahtayı sildik.		
		Yaptığı yanlıştan sonra onu da defterden sildi.		
2.	Göz	Olaylara farklı gözle bakabiliyor.		
		Çok tatlı ve mavi gözlü bir çocuktu.		
3.	Sıkı	Onların sıkı bir dostluğu var.		
		Beline çok sıkı bir kemer takmış.		
4.	Tökezlemek	Ayağı taşa takılınca tökezledi.		
		Zor sorular karşısında biraz tökezledim.		
5.	Aydınlık	Evimiz eskisine göre daha aydınlık.		
		Aydınlık bir gelecek için çok çalışmalıyız.		

Etkinlik

Aşağıdaki numaralandırılmış terimleri, ilgili oldukları alanlarla eşleştirelim. [17]

1. Pota

2. Hece

3. Akarsu

4. Sol anahtarı

5. Korner

6. Salgın

7. Frekans

8. Tuval

9. Dikdörtgen

10. Sufle

a. Resim

b. Tiyatro

c. Coğrafya

ç. Basketbol

d. Tıp

e. Futbol

f. Türkçe

g. Fen bilimleri

ğ. Matematik

h. Müzik

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

Etkinlik

Aşağıdaki cümlelerden içerisinde terim anlamı sözcük olanları "X" koyarak işaretleyelim. [18]

CÜMLELER

1. Bu oyunda kostümler iyi seçilmiş.

2. Yarın akşam tiyatroya gideceğiz.

3. Voleybol oynarken bileği burkulmuş.

4. Derste portre çalışması yaptık.

5. Salgın hastalık için aşı bulundu.

6. Kalemliğini yine almayı unutmuş.

7. Vizyona yeni giren filmin galası çok kalabalıktı.

8. Bu hafta matematik dersi olmayacaktı.

9. İnsan vücuduna çok zararlı bir bakteri keşfedilmiş.

10. Nereden geldiğini bilmediğim bir melodi duyuyorum.

Etkinlik

Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin hangi anlamda kullanıldıklarını “X” koyarak işaretleyelim. [19]

CÜMLELER	Gerçek Anlam	Mecaz Anlam	Terim Anlam
1. O çok <u>temiz</u> kalpli bir insandı.			
2. Bu şarkının <u>bestesi</u> ünlü bir şarkıcıya aittir.			
3. Bu konu hakkında <u>derin</u> bir bilgiye sahipti.			
4. Okulun kilitli olan dış kapısını <u>açtı</u> .			
5. Sanki düşüncelerimi <u>okuyor</u> gibi konuştu.			
6. <u>Taze</u> meyveler gelmiş manava.			
7. Maçın birinci <u>setini</u> mavi takım kazandı.			
8. Akşam altıdan sonra <u>ağır</u> yemekler yenmemelidir.			
9. Yazın evimizin <u>perdelerini</u> yeniledik.			
10. Şiirin her <u>dizesinde</u> ayrı bir anlam yüklüdür.			
11. Bu güzel sorular, tam benim <u>kalemim</u> .			
12. Diş hekimi, gelecek hafta dişlerime <u>köprü</u> yapacak.			
13. Başarının <u>anahtarı</u> düzenli olarak çalışmaktır.			
14. Fabrikaların <u>bacalarından</u> siyah dumanlar çıkıyor.			
15. Mağazadaki ürünlerin fiyatları çok <u>tuzluydu</u> .			
16. Eşkenar üçgende bütün <u>kenarlar</u> birbirine eşittir.			
17. Ödevlerimi çalışma masamın alt <u>gözünde</u> unuttum.			
18. Tarihte maalesef çok <u>acı</u> olaylar da yaşadık.			
19. İç Anadolu’da çok geniş <u>platolar</u> var.			
20. Sandalyenin <u>ayağının</u> kırık olduğunu fark etmedim.			

ÇOK ANLAMLILIK

Türkçede sözcükler oluştuklarında bir kavram, nesne veya durumu karşılar niteliktedir. Zaman içerisinde anlam genişlemesi yoluyla cümlede kullanıldığı yere ve duruma göre ilk anlamı dışında farklı anlamlara gelecek şekilde kullanılmasına **çok anlamlılık** denir.

Adile Naşit

Bu resimde artırılmış gerçeklik bulunmaktadır.

Uyarı

Sözcüklerin anlam genişlemesi yoluyla kazandığı mecaz, terim anlamları, argo kullanımları ve deyimler gibi yeni anlamları çok anlamlılık içerisinde değerlendirilir.

Örnek

- “Açık” kelimesini ele alalım.

- ★ Kuş açık olan pencereden içeri girdi.

Yukarıdaki cümlede “açık” sözcüğü “açılmış, kapalı olmayan, kapalı karşıtı” anlamıyla kullanılmıştır.

- ★ Yolun buradan sonraki kısmı açık.

Yukarıdaki cümlede “açık” sözcüğü “engelsiz, serbest” anlamında kullanılmıştır.

- ★ Bugün açık mavi bir tişört giymişti.

Yukarıdaki cümlede “açık” sözcüğü “rengi koyu olmayan, koyu karşıtı” anlamıyla kullanılmıştır.

- ★ Kâğıtta açık yer kalmadı.

Yukarıdaki cümlede “açık” sözcüğü “boş” anlamında kullanılmıştır.

- ★ Bu saatte açık dükkân bulamayız.

Yukarıdaki cümlede “açık” sözcüğü “çalışır durumda olan” anlamında kullanılmıştır.

- ★ Sultan Alparslan Malazgirt’te açık bir zafer kazanmıştır.

Yukarıdaki cümlede “açık” “sözcüğü belirgin bir biçimde” anlamıyla kullanılmıştır.

Etkinlik

Aşağıdaki cümlelerde geçen “hafif” sözcüğünün hangi anlamlarda kullanıldığını sözlükten bularak altlarındaki boşluklara yazalım.

1. Cümle: Eve giderken hafif bir yokuştan çıktık.

Anlamı :

[20]

2. Cümle: Ona hafif bir iş verdik.

Anlamı :

[21]

3. Cümle: Yaptıkları karşısında hafif bir azar işitti.

Anlamı :

[22]

4. Cümle: Ayağı yaralı köpekten hafif bir inilti geliyordu.

Anlamı :

[23]

5. Cümle: İşlerimi bitirdikten sonra kendimi hafif hissettim.

Anlamı :

[24]

6. Cümle: Taşıdığı poşetler çok hafif olduğundan rahat yürüyordu.

Anlamı :

[25]

7. Cümle: Akşamları rahat uyumak için hafif yiyecekler yedi.

Anlamı :

[26]

Etkinlik

Aşağıda "bulmak" sözcüğünün geçtiği cümlelerle ifade ettiği anlamları eşleştirelim. ^[27]

CÜMLELER		ANLAMLAR	
1.	Günlerdir aradığım kolyemi buldum.	a.	Hatırlamak.
2.	Uzaktan eğitime alışmamız dönem ortasını buldu.	b.	Herhangi bir görüşe, bir yargıya varmak.
3.	Sınıf arkadaşımın ismini bir türlü bulamadım.	c.	İlk kez yeni bir şey yaratmak, icat etmek.
4.	Bu görkemli yapının sırrını bulmaya çalışıyorum.	ç.	Varlığı bilinmeyen bir şeyi ortaya çıkarmak, keşfetmek.
5.	Sonunda istediğim gibi bir ev buldum.	d.	Arayarak veya aramadan bir şeyle, bir kimseyle karşılaşmak.
6.	Acıkınca dolaptan bir şeyler bulur, yerim.	e.	Kaybedilen bir şeyi yeniden ele geçirmek.
7.	Kendim ettim, kendim buldum.	f.	İstenilen bir şeye kavuşmak, nail olmak.
8.	Yeni kıyafetimi nasıl buldun?	g.	Bir yere, bir noktaya erişmek; ulaşmak.
9.	Adresi zorlanmadan buldum.	h.	Cezaya uğramak.
10.	Hece ölçüsünü Türkler bulmuştur.	ı.	Sağlamak, temin etmek.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.

SÖZCÜKLER ARASI ANLAM İLİŞKİLERİ

1. EŞ ANLAMLI (ANLAMDAŞ) SÖZCÜKLER

Yazılışları farklı, anlamları aynı olan sözcüklere **eş anlamlı sözcükler** denir. Eş anlamlı sözcükler aynı kavramı karşılayan farklı sözcüklerdir.

Örnek

- Tam üç yıl sonra bir araya geldik.
(sene)

Uyarı

Eş anlamlı sözcükler aynı kavramı karşıladığı için birbirinin yerine kullanıldığında cümlelerin anlamı değişmez.

Örnek

- Komik anılarını anlatmasını istedik.
- Komik hatıralarını anlatmasını istedik.

Etkinlik

Aşağıdaki kelimelerin eş anlamlılarını sözlükten bularak karşlarına yazalım. [28]

1) sebep	6) hediye	11) kelime
2) kırmızı	7) vakit	12) yarar
3) ak	8) fakir	13) asır
4) kara	9) baş	14) misafir
5) sonbahar	10) kanun	15) cevap

2. ZIT (KARŞIT) ANLAMLI SÖZCÜKLER

Birbirinin tam tersi kavramları karşılayan sözcüklere **zıt (karşıt) anlamlı sözcükler** denir.

Örnek

- İki kapılı bir handa / Gidiyorum gündüz gece

→ Yukarıdaki cümlede “gündüz” ve “gece” sözcükleri birbirinin tam tersi kavramları karşıladığı için zıt (karşıt) anlamlıdır.

Etkinlik

Aşağıdaki kelimelerin zıt (karşıt) anlamlılarını sözlükten bularak karşlarına yazalım. [29]

1) iyi	6) katı	11) üzüntü
2) bayat	7) yakın	12) kuru
3) pahalı	8) ağır	13) savaş
4) büyük	9) acı	14) aşağı
5) ödül	10) kış	15) doğru

Önemli

Bir sözcüğün olumsuz, o sözcüğün zıt anlamlısı değildir.

Örnek

- “açmak” kelimesinin olumsuzu “açmamak”, zıddı ise “kapatmak” kelimesidir.

deli	➡	deli değil (olumsuzu)	➡	akıllı (zıt anlamlısı)
dağıtmak	➡	dağıtmamak (olumsuzu)	➡	toplamak (zıt anlamlısı)

3. YAKIN ANLAMLI SÖZCÜKLER

Anlamları birbirine çok yakın olan, birbirini andıran ancak birbirinin yerini tamamen tutmayan, yani aralarında küçük anlam farkları olan sözcüklere **yakın anlamlı sözcükler** denir.

Lorem ipsum

Örnek

- Dostlarım benim her şeyimdir.
- Arkadaşlarımla yine buluştuk.

➡ Yukarıdaki cümlelerde geçen “dost” ve “arkadaş” sözcükleri aynı anlamı karşılamamaktadır ancak birbirini anımsatan sözcüklerdir. Bu yüzden eş anlamlı değil yakın anlamlıdır.

Örnek

korkak	➡	çekingen	dağıtmak	➡	saçmak
basamak	➡	ezmek	tanıdık	➡	bildik

4. EŞ SESLİ (SESTEŞ) SÖZCÜKLER

Yazılışları ve okunuşları aynı olan ancak birbirinden tamamen farklı kavramları veya varlıkları karşılayan sözcüklere **eş sesli (sesteş) sözcükler** denir.

- **Al:** Al bayrağımız göklerde dalgalanıyor.
- **Al:** Eve gelirken marketten ihtiyaçlarımızı al.

- **Gül:** Anneme bir gül aldım.
- **Gül:** İnsanlara karşı biraz gül.

Etkinlik

Aşağıda eş sesli kelimeler bir arada verilmiştir. Bu kelimeleri görseldeki anlamlarından hareketle bir cümlede kullanalım.

Dolu

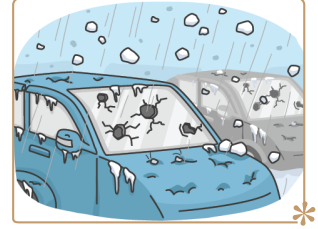
:

[30]

Dolu

:

[31]

Kız

:

[32]

Kız

:

[33]

Kır

:

[34]

Kır

:

[35]

Etkinlik

Çay

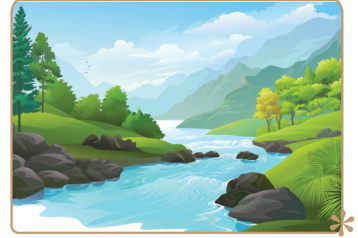
:

[36]

Çay

:

[37]

Ben

:

[38]

Ben

:

[39]

Kurt

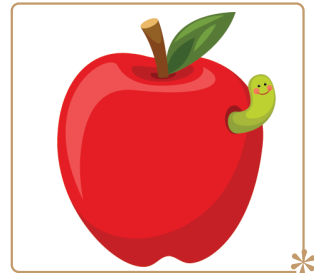
:

[40]

Kurt

:

[41]

Etkinlik

Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili sözcüklerin eş anlamlılarını bulup karşlarına yazalım. [42]

CÜMLELER	EŞ ANLAMLILARI
1. Bu <u>şehir</u> tarihî dokusunu hiç kaybetmedi.	
2. Yapılacak olan <u>sınav</u> iki gün sonraya ertelendi.	
3. Atalarımız <u>savaş</u> larda kahramanlıklar sergilemiştir.	
4. Güneyden esen <u>rüzgâr</u> sıcaklığı artırdı.	
5. Tüm <u>vazifelerini</u> yerine getirdi.	
6. <u>Güz</u> mevsiminde yapraklar sararır.	
7. Toplumu oluşturan bütün <u>fertler</u> eğitim almalı.	
8. Derslere gösterdiği <u>alaka</u> sınavlarına yansdı.	
9. Kendi <u>vatanımıza</u> dönmek istiyoruz.	
10. <u>Bağımsızlık</u> yolunda yapılan fedakârlıklar unutulmaz.	

Etkinlik

Aşağıda kelime çiftleri verilmiştir. Anlamlarına dikkat ederek kelime çiftlerinin numaralarını ilgili oldukları kutuya yazalım.

1. Donmak - üşümek	6. Usanmak - sıkılmak
2. Kıymet - değer	7. Darılmak - küsmek
3. Zelzele - deprem	8. Bakmak - görmek
4. Yalan - yanlış	9. Bellek - hafıza
5. Fiil - eylem	10. Uyumak - yatmak

EŞ ANLAMLILAR KUTUSU [43]

.....
.....
.....
.....
.....

YAKIN ANLAMLILAR KUTUSU [44]

.....
.....
.....
.....
.....

Etkinlik

Aşağıda verilen kelimelerin eş ve zıt anlamlarını tablodaki ilgili boşluklara yazalım. [45]

	Kelime	Eş Anlamlısı	Zıt Anlamlısı		Kelime	Eş Anlamlısı	Zıt Anlamlısı
1.	Nazik			6.	Hızlı		
2.	Ufak			7.	Cevap		
3.	İhtiyar			8.	Eksik		
4.	Evvel			9.	Fayda		
5.	Pak			10.	Islak		

Etkinlik

Aşağıda verilen cümlelerde geçen altı çizili sözcüklerden eş seslisi bulunanları “✓” ile işaretleyelim. [46]

CÜMLELER

1. Bahçedeki otları yolduk.
2. El âlem ne der, hiç düşündün mü?
3. Son alışverişten güzel kâr elde ettik.
4. Galatasaray sahaya as oyuncularıyla çıktı.
5. Siyah tişörtümü yıkadım.
6. Gelirken bana hediye almayı unutma.
7. Dik bir yamacın başında bekliyorum.
8. Söylediklerine nasıl da kandım?
9. Sol yanımda eşsiz bir manzara var.
10. Hâlâ söylediklerimi dinlemiyorsun.

Uyarı

Düzeltilme işareti (^) (şapka) olan sözcüklerde yazılış ve okunuş farklı olduğu için sesteşlik özelliği aranmaz.

Örnek

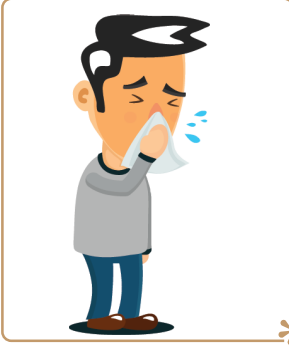
- Yarın kar yağması bekleniyormuş.
- Bu işten çok kâr ettik.

YANSIMA SÖZCÜKLER

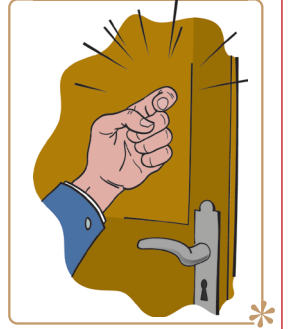
Doğadaki seslerin taklit edilmesiyle oluşan sözcüklere **yansıma sözcükler** denir.

Örnek

- Dışarıdan bir tıkırtı geliyor.
★ “Tıkırtı” sözcüğü doğadaki “tık” sesinden geldiği için yansımadır.
- Çevresindekileri düşünmeden maskesini çıkarıp hapşırdı.
★ “Hapşırmak” sözcüğü insanın çıkardığı “hapşu” sesinden geldiği için yansımadır.

Dikkat

Yansıma sözcükler mecaz anlamda kullanıldıklarında yansıma özelliğini kaybeder.

- Öfkeden patlayacak gibi görünüyor.
(mecaz anlamlı,
yansıma değil)
- Birden havai fişekler patlamaya başladı.
(gerçek anlamlı,
yansıma)

Etkinlik

Aşağıdaki cümlelerde içerisinde yansıma sözcük bulunanları “✓” ile işaretleyelim.^[47]

CÜMLELER

1. Stadyumdan büyük bir gürültü geldi.
2. Evimiz pırıl pırıl oldu.
3. Ufak çaplı bir sarsıntı oldu.
4. Çıtır çıtır bir ekmek aldım.
5. Sıkıntıdan patlamak üzereyim.
6. Rüzgârın uğultusu kulağıma geliyor.
7. Ocaktaki su fokur fokur kaynıyordu.

İKİLEMELER

Anlamı güçlendirmek için aynı kelimenin, zıt anlamlı kelimelerin veya yakın anlamlı kelimelerin tekrar edilmesiyle oluşan sözcük grubuna "ikileme" denir. İkilemeler farklı şekillerde oluşabilir.

Örnek

- Babam sık sık Ankara'ya gider.

(aynı kelimelerin tekrarı ile)

- Aşağı yukarı yirmi yaşlarındaydı.

(zıt anlamlı kelimelerin tekrarı ile)

- Okul girişinde kılık kıyafet kontrolü yapıldı.

(yakın anlamlı sözcüklerin tekrarı ile)

- Tencerede yemek fokur fokur kaynıyor.

(yansıma sözcükler ile)

- Eski püskü bir bisikleti var.

(bir anlamlı bir anlamsız sözcükler ile)

- Abur cubur yiyeceklerle karnını doyuruyor.

(iki anlamsız sözcük ile)

Önemli

İkilemeler arasına hiçbir noktalama işareti girmez.

Örnek

- Sıranın önüne doğru ağır ağır ilerleyelim.

(yanlış)

- Sıranın önüne doğru ağır ağır ilerleyelim.

(doğru)

Etkinlik

Aşağıdaki cümlelerde geçen ikilemelerin oluşum şekillerini yanlarındaki boşluklara yazalım. [48]

CÜMLELER	OLUŞUM ŞEKLİ
1. Tüm sorunlarını açık açık anlattı.	
2. Yan odadaki telefon zır zır çalışıyordu.	
3. Tek tük yanlışları çıkmaya başladı.	
4. Eksik bilgisine rağmen soruları iyi kötü cevapladı.	
5. Abuk sabuk konulardan konuşmayı sevmem.	
6. Büyük küçük herkes toplandı.	
7. Yatsı namazından sonra horul horul uyudu.	
8. Yalan yanlış bilgilerle kafasını doldurmuş.	
9. Yalanı ortaya çıkınca kem küm etmeye başladı.	
10. Akşam akşam nereden çıktı bu iş?	
11. Arkadaşıyla fısır fısır konuşuyor.	
12. Aşağı yukarı yirmi kişi vardı.	
13. Tüm olanları bir bir anlattı.	
14. Yolculara karşı ileri geri konuştu.	
15. Eski araba ama motoru tıkr tıkr çalışıyor.	

GENEL VE ÖZEL ANLAMLI SÖZCÜKLER

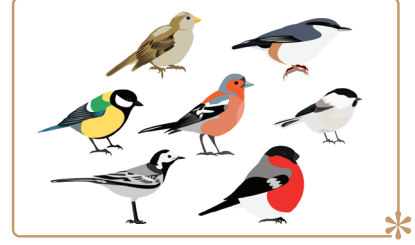
Genel ve özel anlamlı sözcükler, sözcüklerin ifade ettiği kavramın **kapsamıyla** ilgilidir.

Bir sözcük kendi türünden birden fazla kavramı veya varlığı karşılıyorsa **genel anlamlıdır**.

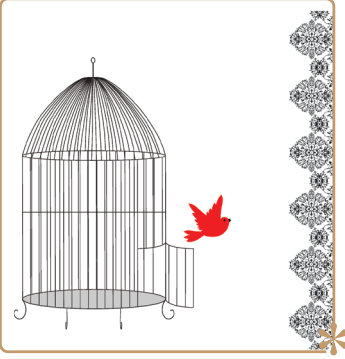
Örnek

- Kuş, kanatlı bir hayvandır.

→ Bu cümledeki “kuş” kelimesi kendi türünden birden fazla varlığı kapsadığı için yani kapsamı geniş olduğu için **genel anlamlıdır**.

Bir sözcük kapsamı dar olacak şekilde tek bir türü veya varlığı karşılıyorsa **özel anlamlıdır**.

Örnek

- Kuş, kafesten uçup gitti.

→ Bu cümledeki “kuş” kelimesi sadece bir varlığı karşıladığı için yani kapsamı dar olduğu için **özel anlamlıdır**.

Etkinlik

Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin hangi anlam özelliğine sahip olduğunu ilgili kutucuğa “✓” koyalım. [49]

	CÜMLELER	ÖZEL	GENEL
1.	a) <u>Köpek</u> , insana en sadık hayvandır.		
	b) Yerde yatan <u>köpek</u> birden havladı.		
2.	c) Geçen sene diktiğimiz <u>ağaç</u> büyüdü.		
	d) <u>Ağaç</u> insana huzur verir.		
3.	e) <u>Gitarı</u> bir hafta içerisinde sattım.		
	f) <u>Gitar</u> en çok kullanılan telli çalgıdır.		
4.	g) <u>Yazar</u> bir toplumun sorunlarını ele almalıdır.		
	h) Ünlü <u>yazar</u> bu hafta imza gününe geliyor.		
5.	i) <u>Sanat</u> , toplumu aydınlatan bir araçtır.		
	j) Bu <u>sanatı</u> herkes yapamaz.		
6.	k) <u>Kitap</u> elimden düştü.		
	l) <u>Kitap</u> okumak anlama kabiliyetini artırır.		

GENELDEN ÖZELE SIRALAMA

Kapsamı geniş olan sözcükten kapsamı dar olan sözcüğe doğru yapılan sıralamadır.

Örnek

Türkiye

İç Anadolu Bölgesi

Ankara

Altındağ

Kapsamı en genişten en dara doğru

- Türkiye'nin başkenti Ankara'dır.

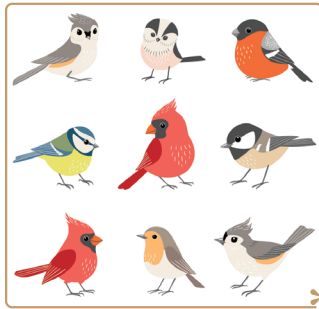
★ Yukarıdaki cümlede sözcükler kapsamı geniş olandan kapsamı dar olana doğru sıralanmıştır. Bu sebeple genelden özele bir anlatım vardır.

ÖZELDEN GENELE SIRALAMA

Kapsamı dar olan sözcükten kapsamı geniş olan sözcüğe doğru yapılan sıralamadır.

Örnek

Serçe

Kuş

Hayvan

Canlı

Kapsamı en dardan en genişe doğru

- Serçe, en sık rastlanan kuş türüdür.

★ Yukarıdaki cümlede altı çizili sözcükler kapsamı dar olandan kapsamı geniş olana doğru sıralanmıştır. Bu sebeple özelden genele bir anlatım vardır.